

УДК 373-056.2/3(091)

DOI: [https://doi.org/10.33272/2522-9729-2024-6\(219\)-99-104](https://doi.org/10.33272/2522-9729-2024-6(219)-99-104)

СТЕПАНОВА ТЕТЯНА МИХАЙЛІВНА,

докторка педагогічних наук, професорка кафедри дошкільної освіти,
Миколаївський національний університет імені В. О. Сухомлинського,
м. Миколаїв, Україна

Tetyana Stepanova,

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor at the Department of Preschool Education,
V.O. Sukhomlynskyi Mykolaiv National University, Mykolaiv National University named after
V. O. Sukhomlynskyi, Mykolaiv, Ukraine

E-mail: step.tetiana58@gmail.com

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0003-0630-2256>

КОНОЗ ОКСАНА БОГДАНІВНА,

асистентка вчителя, учителька-логопед,
Миколаївський ліцей ім. Олега Ольжича,
м. Миколаїв, Україна

Oksana Konoza,

Teacher's Assistant, Speech Therapist Teacher,
Mykolaiv Lyceum named after Oleg Olzhych,
Mykolaiv, Ukraine

E-mail: konozoksana77@gmail.com

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0003-0443-9531>

ІНКЛЮЗИВНА ОСВІТА В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: РЕАЛІЇ, ДОСВІД І ПЕРСПЕКТИВИ

А Висвітлено стан інклюзивної освіти в Україні, шляхи і перспективи її розвитку. Проаналізовано нормативно-законодавчі документи останніх років, які вплинули на розвиток інклюзивної освіти, як складника загальної системи освіти, відповідно до нових умов і вимог воєнного стану. Розкрито шляхи проведення оцінки потреб дитини з особливими потребами і визначення комплексної оцінки розвитку на базі закладу або онлайн за участю фахівців ІРЦ. Нами розглянуто порядок організації інклюзивного навчання (2022) та описано основні чотири пріоритетні моделі, розроблені Міністерством щодо організації освітнього процесу в залежності від місця перебування здобувачів освіти: безпека понад усе, тому перша модель – для дітей у безпечніших регіонах, друга – для внутрішньо переміщених дітей за місцем проживання, третя – за кордоном, і четверта – у місцях, де проходять активні бойові дії. Визначено прогалини і проблеми, пов'язані з освітніми втратами та стресовою ситуацією навчання в умовах війни, в укриттях і перебуванням в інших країнах. Наголошено на неможливості звільняти фахівців та асистентів учителів, щоб зберегти забезпечення висококваліфікованими фахівцями інклюзивного навчання. У методичних рекомендаціях 2023–2024 рр. наголошено на функції асистента вчителя, який після тривоги чи відключення світла опрацьовує з дитиною навчальний матеріал і працює над домашнім завданням тощо. Описано механізми збереження дітей у закладах – це дистанційна та змішана, сімейна, індивідуальна, екстернатна форми навчання. Наведено механізми змін до типової програми НУШ (2024 року), описано інструменти реалізації: гнучкість навчальних планів, уніфікація інтегрованих курсів. Визначено проблему роботи з дітьми, яким рекомендована модифікаційна програма у міжкласних (зібраних різновікових дітей з ООП) групах за модифікованим розкладом і створення міжшкільних груп, забезпечення фахівцями, що в умовах війни є неможливим і немає розробленого механізму для забезпечення цієї рекомендації.

Ключові слова: інклюзивна освіта; дистанційна освіта; змішане навчання; оцінка потреб; комплексна оцінка; безпечний освітній простір

INCLUSIVE EDUCATION IN THE UKRAINE UNDER THE CONDITIONS OF MARITAL STATE: REALITIES, EXPERIENCE AND PERSPECTIVES

С This article highlights the state of inclusive education in Ukraine and the ways and prospects of its development. The normative-legislative documents of recent years that have influenced the development of inclusive education as a component of the general education system, under the new conditions and requirements of martial law, were analyzed. Ways of assessing the needs of a child with special needs and determining a comprehensive assessment of development based on the institution or online with the participation of IRC specialists are

revealed. We considered the procedure for organizing inclusive education (2022) and described the main four priority models developed by the Ministry regarding the organization of the educational process depending on the location of education seekers: safety above all, therefore the first model – for children in safer regions, the second – for internally displaced children at the place of residence, the third – abroad, and the fourth – in places where active hostilities are taking place. The gaps and problems associated with educational losses and the stressful situation of learning in conditions of war, in shelters, and staying in other countries are identified. It is emphasized that it is impossible to fire specialists and teacher assistants to maintain the supply of highly qualified specialists in inclusive education. The methodological recommendations of 2023–2024 emphasize the function of a teacher's assistant who, after an alarm or blackout, works with the child on educational material and homework, etc. The mechanisms of keeping children in institutions are described, which include distance and mixed, family, individual, and external forms of education. The mechanisms of changes to the standard program of the National Academy of Sciences (2024) are presented, and the implementation tools are described: flexibility of curricula, and unification of integrated courses. The problem of working with children who are recommended a modification program in interclass (collected children of different ages with SEN) groups according to a modified schedule and the creation of interschool groups, provision by specialists, which is impossible in war conditions and there is no developed mechanism to ensure this recommendation, is identified.

Keywords: inclusive education; distance education; blended learning; needs assessment; comprehensive assessment; safe educational space

Вступ. У сьогоднішній важкий воєнний час, коли наша країна і люди воюють за життя і свободи, за збереження нації і нашої країни, надзвичайно важливим є підтримка освіти і науки України, яка є фундаментом розвитку майбутніх поколінь і майбутнього нашої країни. У зв'язку із багаточисленними зовнішньополітичними негативними факторами, спричиненими агресією росії, так із внутрішніми проблемами, багато людей є вимушено переміщеними біженцями, які змушені залишатися в менш небезпечних районах, евакуюватися, або самостійно залишити країну, рятуючи своє життя і свою родину, однак продовжують забезпечувати доступ до освіти своїм дітям у тій формі, яка задовільняє родину, або яку можуть вони підтримати.

Актуальність проблеми. Великою проблемою для збереження освітньої системи та її успішного функціонування є збереження дітей і вчителів, вихователів інклюзивної освіти для забезпечення навчання. І це змушує шукати шляхи для повернення та збереження дітей у закладах освіти. Варто додати, що багато сімей з учнями з особливими освітніми потребами (ООП) не залишають українські заклади, у зв'язку зі складним оформленням пільг в іншій країні та мовним бар'єром, доступом тощо.

Аналіз попередніх досліджень і публікацій. Нині надзвичайно важливим є об'єднання освітньої системи у цілісний простір у вигляді інклюзивного навчання, якому присвятили свої дослідження та наукову діяльність багато вчених. Так, освітою дітей із порушенням психофізичного розвитку займалися вітчизняні та зарубіжні вчені, як-от: В. Зосенко, А. Колупаєва, С. Миронова, Т. Сак, О. Чеботарьова, К. Рейсвейк, Т. Бут, Д. Лупарт та ін., освітою дітей із порушенням слуху (до 12–13 кл.) – О. Вовченко, О. Савчук, О. Таранченко, О. Федоренко та ін., залученням осіб з особливими освітніми потребами з порушенням слуху і зору у закладах освіти – Н. Софій, М. Чайковський, В. Шевченко, Б. Шеремет та ін., осіб із тяжкими порушеннями мовлення – Ю. Найда, Ю. Рібцун, Л. Трофименко, А. Чепурний, Н. Ярмола та ін., осіб із порушенням спектру аутизму – Т. Сак, Т. Скрипник, В. Тарасун, І. Недозим, В. Берхард-Опітц, С. Бьолте, Д. Джонсон В. Мілс, В. Мюллер, І. Камп-Бекер, І. Ройштка та ін.

Метою нашого дослідження є висвітлення реального стану розвитку інклюзивної освіти, визначити перспективи і напрями розвитку, механізми збереження дітей, молодих учителів і досвідчених педагогів.

Методи дослідження. Використання історичного та хронологічного методів, системного підходу дослідження системи освіти, аналізу правових документів і зв'язку їх із реалізацією реформ розкриває реальний стан розвитку інклюзивної освіти та набуття нового досвіду у співпраці з іноземними системами освіти (наприклад зарахування оцінок із зарубіжних шкіл в українську), дає можливість практично дослідити реалізацію нормативно-законодавчих документів у сфері освіти.

Викладення основного матеріалу дослідження. Учні, які через війну переїхали у безпечніші регіони України, обирають одну школу для навчання, за місцем проживання. Зарахування і відрахування дітей відбувається за правилами мирного часу за наказом МОН України № 367 від 2018 року, який упорядковує ці процедури [1]. Якщо дитина навчатиметься у двох школах одночасно, навіть на різних формах, то на неї витратиметься подвійне фінансування. А це – нецільове використання бюджетних коштів.

Як альтернатива очному навчанню в звичайних та інклюзивних закладах виступила дистанційна освіта різних форм – освіта в режимі онлайн і очна освіта, змішана форма з дистанційними класами, естернатна, індивідуальна (під патронажем) тощо. Одночасно, обираючи форму, батьки та учні вимушені підпорядковуватися законам і правилам тієї країни, в якій вони проживають. Наприклад, у Німеччині є обов'язковим відвідування закладу освіти, інтеграційних класів у початковій школі, середній школі і коледжах (змішаних класів для менших і старших підлітків), які насамперед створені для навчання дітей і молоді мови, базової математики, англійської, інтегрованого природничого предмету «Природа» (хімія, фізика, біологія) та «Мистецтво». Але у кожній школі по-різному, можуть бути лише уроки мови.

У Законі України «Про освіту» вказано, що інклюзивна освіта – це система освітніх послуг, що ґрунтується на принципі забезпечення основного права дітей на освіту й передбачає навчання дитини з особливими освітніми потребами в загальноосвітньому закладі [1]. Тож із заявою батьків, запускається механізм створення команди супроводу із постійними (і змінними) членами.

Новим етапом у розвитку та розширенні підходів, потужним нормативно-правовим документом розбудови механізмів інклюзії стали Постанови №765 від 21 липня 2021 року «Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів про

організацію освіти дітей з особливими освітніми потребами» і № 957 від 15.09.2021 «Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання в закладах загальної середньої освіти», яка регулює організаційні засади учнів з особливими освітніми потребами в закладах з інституційною(денною) формою навчання (з 1 січня 2022 року) [4]. Зауважимо, що дія постанови не поширюється на спеціальні класи в загальній школі, спеціальні школи та навчально-реабілітаційні центри. Вона ж визнає постанови про порядки провадження минулих років № 872 від 15 серпня 2011 року та № 588 від 9 серпня 2017 року такими, що втратили чинність. Відповідно до Порядку фахівцями інклюзивно-ресурсного центру здійснюється оцінка потреб учня з ООП та встановлюється рівень підтримки, види адаптацій чи модифікація програми, кількість корекційно-розвиткових занять. Психолого-педагогічні та корекційно-розвиткові заняття проводяться фахівцями із числа працівників закладу освіти або додатково залученими фахівцями, з якими заклад освіти або відповідний орган управління у сфері освіти укладають цивільно-правові договори. Умови та проведення (надання) цих послуг і перелік фахівців затверджено Постановою КМУ від 14 лютого 2017 р. №88. Відповідно до вищезазначених документів індивідуальна програма розвитку (ІПР) складається за новим зразком учасниками КПСС (командою психолого-педагогічного супроводу) та вноситься до «кабінету закладу освіти» в АС «ІРЦ». Тож новим стає: посилюється співпраця шкіл із ІРЦ – інклюзивно-ресурсним центром, обов'язковим є включення фахівця з ІРЦ в команду супроводу; розподіл освітньої субвенції розподіляється за рівнями підтримки; підтримка першого рівня відбувається на рівні школи, не потребує фахівця із ІРЦ; встановлюється рівні підтримки із залученням фахівця ІРЦ; надається комплексна оцінка на базі школи; можливість створення міжкласних груп від 6 до 12 осіб для вивчення інтегрованих курсів за модифікованою програмою. Наразі зараз ця можливість не реалізована, тобто механізм не розроблений і немає цієї функції. Українські педагоги та міжнародні експерти зазначають, що в питанні розвитку інклюзивного навчання Україна зробила неабиякий крок уперед. У 2015/2016 н. р. в інклюзивних класах навчалися 2720 дітей з особливими освітніми потребами, тобто лише 5,8% від загальної кількості дітей з ООП. Станом на 1 січня 2020 року в інклюзивних класах навчається 19345 учнів з ООП. Ця цифра у 7 разів перевищує дані п'ятирічної давнини. У 2019/2020 н. р. 35% від загальної кількості закладів загальної середньої освіти організували інклюзивне навчання.

Тож прогрес у напрямі української інклюзивної освіти однозначно є, проте нас ще очікує чимало роботи задля забезпечення рівного доступу до освіти для всіх членів суспільства. З 2022 року набули чинності законодавчі зміни, що регулюють організацію інклюзивного навчання. Важливо, що батьки можуть звернутися до ІРЦ за місцем тимчасового проживання із заявою на отримання копії висновку ІРЦ та/або копії свідоцтва про народження дитини або провести КО розвитку дитини за місцем тимчасового проживання. Для дітей, які переїхали на тимчасове місце проживання, комплексна оцінка проводиться протягом тижня з моменту подання звернення (заяви).

Нині триває воєнний стан і на жаль, питання збереження безпечного простору є надзвичайно гострим. Так, у 2015 році ООН розробила Декларацію про безпеку шкіл, яку станом на 2022 рік підписало 109 країн, крім росії. В Україні ж ці заклади росія розглядає як об'єкти для обстрілів. За інформацією МОН, станом на 18 серпня 2022 року від бомбардувань та обстрілів пошкоджень зазнали 2300 закладів освіти, з них 286 зруйновані повністю (із сайту Державної якості освіти). Із початку листопада 2022 року в умовах безпрецедентних атак росії на енергосистему України школа «Оптіма» надавала безоплатний доступ до освітньої платформи для всіх учнів 1–5 класів, також використовувались усі можливі види дистанційних зв'язків. В Україні на цей час розпочинає роботу освітній хаб цифрових навчальних інструментів «Google Знання» https://learning.google/intl/uk_ua/, головна мета якого – надати учням, учителям і батькам інструменти для пошуку інформації. Він містить три розділи: «Знання для школи», «Знання для роботи», «Знання для життя». Його інформаційним партнером стає Міністерство цифрової трансформації України та національний проєкт «Дія. Цифрова освіта». Інформаційним партнером розділу «Знання для школи» є Міністерство освіти і науки України. Також запуск Google Знання підтримує Київська міська державна адміністрація – КМДА. Докладніше: bit.ly/3U9t7B2 6 вересня 2022 №1 / 12258-22 в МОН підписано методичні рекомендації щодо організації освітнього процесу з ООП у 2022/2023 н. р. в умовах дії правового режиму воєнного стану, введеного Указом Президента України від 24 лютого 2022 року № 64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні», затвердженням Законом України 24 лютого 2022 року № 2102-IX (зі змінами) освітній процес у закладах загальної середньої освіти, в яких навчаються діти з особливими освітніми потребами, в т. ч. спеціальних, організовується відповідно до законів України «Про освіту», «Про повну загальну середню освіту», інших актів законодавства з урахуванням безпекової ситуації в кожній окремій адміністративно-територіальній одиниці [3].

Оскільки основним пріоритетом в умовах військових дій залишається безпека всіх учасників освітнього процесу, МОН розроблено чотири моделі організації освітнього процесу в залежності від місця перебування здобувачів освіти:

– учні, які перебувають на безпечній території України, можуть здобувати освіту за очною, дистанційною, сімейною, екстернатною формами навчання, або у змішаному форматі, що передбачає поєднання очного навчання та навчання з використанням дистанційних технологій;

– учні, які є внутрішньо переміщеними особами можуть здобувати освіту за очною (за новим місцем проживання), дистанційною (у закладах освіти за новим місцем проживання, або у закладі освіти, в якому навчалися раніше), сімейною (за попереднім або новим місцем проживання), екстернатною (за місцем фактичного перебування) формами навчання або у змішаному форматі, що передбачає поєднання очного навчання та навчання з використанням дистанційних технологій (за новим місцем проживання);

– учні, які перебувають за кордоном, мають можливість здобувати освіту за очною (у закладах освіти

країни перебування або українських школах і класах з використанням технологій дистанційного навчання або екстернату (за дистанційно формою) з окремих предметів (українська мова та література, історія України, географія), дистанційною (у своєму закладі освіти або у будь-якій школі на безпечній території, екстернат у Міжнародній українській школі (МУШ) та навчання у недільній школі відповідного філіалу МУШ), сімейною (за рішенням батьків та отримання дозволу відповідного органу в країні, у якій перебуває дитина з обов'язковим прикріпленням до закладу освіти, який надає послуги екстернату або дистанційної приватної школи), екстернатною (у своїй школі, якщо заклад надає такі послуги, або у будь-якій школі на підконтрольній території України) формами;

– учні які знаходяться у зоні проведення активних бойових дій або на тимчасово окупованій території можуть здобувати освіту за дистанційною формою (у закладах освіти на підконтрольній території), екстернатною (у будь-якому закладі на безпечній території), сімейною формою (у закладах, розташованих на підконтрольній Україні території).

Освітній процес в офлайн форматі запроваджуються в закладах, які мають укриття та забезпечують безпеку в разі переривання процесу сигналом «Повітряна тривога». Керівники закладів освіти несуть персональну відповідальність за організацію захисту здобувачів освіти, педагогічних та інших працівників закладу освіти під час освітнього процесу в закладі освіти, створення безпечних умов.

З метою створення безпечних умов перебування у закладі освіти дітей, учнів і працівників закладу з урахуванням військової агресії з боку російської федерації на території України Міністерством освіти і науки України спільно з Міністерством внутрішніх справ, Державною службою з надзвичайних ситуацій і Національною поліцією розроблено та направлено для врахування в роботі обласним, Київській міській військовим адміністраціям інструктивно-методичні матеріали щодо порядку підготовки закладу освіти до нового навчального року та опалювального сезону з питань цивільного захисту, охорони праці та безпеки життєдіяльності (лист МОН від 26.07.2022 № 1/8462-22). Рекомендації щодо підготовки та початку 2022/2023 н. р. в умовах дії правового режиму воєнного стану в Україні та продовження широкомасштабної агресії російських військ, особливостей організації навчального року містять листи МОН від 30.06.2022 № 1/7322-22, від 19.08.2022 № 1/9525-22 [9; 6].

Другим незмінним пріоритетом для Міністерства освіти і науки України залишається забезпечення сталості навчання та викладання, незалежно від того чи здобувачі освіти вимушено переміщені до безпечніших регіонів України, чи виїхали за кордон, залишаються на тимчасово окупованих територіях чи територіях ведення активних бойових дій. Діти з ООП є найвразливішою категорією серед здобувачів освіти, які в умовах воєнного стану потребують особливої підтримки та уваги. Важливо забезпечити продовження здобуття освіти такими дітьми зі створенням усіх необхідних умов з наданням психолого-педагогічного супроводу та корекційно-розвиткових послуг незалежно від місця перебування

таких учнів. Наступним пріоритетом є дотримання трудових прав педагогічних працівників закладів освіти, насамперед спеціальних, ІРЦ, асистентів учителів (недопущення скорочення, своєчасна виплата заробітної плати) з метою збереження кадрового потенціалу висококваліфікованих фахівців.

Відповідно до частини першої статті 57¹ Закону України «Про освіту» (зі змінами, внесеними Законом України «Про внесення змін до деяких законів України щодо державних гарантій в умовах воєнного стану, надзвичайної ситуації або надзвичайного стану» від 15.03.2022 № 2126-ІХ, що набув чинності 20.03.2022) здобувачам освіти, працівникам закладів освіти, установ освіти, наукових установ, зокрема тим, які в умовах воєнного стану, надзвичайної ситуації або надзвичайного стану в Україні чи окремих її місцевостях, оголошених у встановленому порядку (особливий період) були вимушені змінити місце проживання (перебування), залишити робоче місце, місце навчання, незалежно від місця їхнього проживання (перебування) на час особливого періоду гарантується, зокрема, організація освітнього процесу в дистанційній формі або в будь-якій іншій формі, що є найбезпечнішою для його учасників; збереження місця роботи, середнього заробітку та інших виплат, передбачених законом [1].

Щодо проведення комплексної психолого-педагогічної оцінки розвитку дітей, які знаходяться за кордоном і на окупованих територіях, або змінили місце проживання. Згідно зі змінами до положення про інклюзивно-ресурсний центр, внесеними постановою Кабінету Міністрів України від 30.08.2022 № 979, у період воєнного стану, надзвичайної ситуації або надзвичайного стану (особливого періоду) для осіб, які здобувають загальну середню освіту та тимчасово перебувають за кордоном, або для осіб, які перебувають на тимчасово окупованих територіях, під час переходу між рівнями освіти дія висновку, який використовувався у процесі здобуття освіти на попередньому рівні освіти, подовжується на строк дії воєнного стану, надзвичайної ситуації або надзвичайного стану (особливого періоду) [2]. Тому для визначення актуальних потреб і динаміки розвитку дитини може проводитись командою супроводу або психолого-педагогічним консилиумом у спеціальному закладі.

Повторна комплексна оцінка для таких дітей з ООП має бути проведена не пізніше ніж через три місяці після припинення чи скасування воєнного стану, надзвичайної ситуації або надзвичайного стану (особливого періоду), повернення з-за кордону, виїзду його на підконтрольну Україні територію або повернення тимчасово окупованої території, на якій проживає здобувач освіти, під загальну юрисдикцію України та відновлення конституційного ладу України на цій території. В окремих випадках повторна комплексна оцінка розвитку дитини між рівнями освіти може бути проведена в онлайн режимі фахівцями ІРЦ, які проводили первинну оцінку розвитку, здійснювали супровід цієї дитини в освітньому процесі та слідували за динамікою її розвитку. Для дітей у спеціальних закладах існують свої нормативно-законодавчі документи і впродовж 3-х місяців із початку навчання має бути проведена оцінка потреб.

Отже, в умовах організації дистанційного навчання асистент учителя: організовує спільно з учителем/-ями освітній процес; забезпечує навчання учня з ООП, насамперед за потреби здійснює в межах свого педагогічного навантаження індивідуальне підключення поза часом уроку, який здійснюється онлайн, та надає додаткові пояснення, виконує разом з дитиною домашні завдання, які були їй не зрозумілі; надає додаткові пояснення дитині щодо виконання матеріалу, який вивчається, та завдань в окремій онлайн-кімнаті, забезпечує перевірку виконання таких завдань; забезпечує реалізацію ІПР у межах своєї компетенції, зокрема, досягнення поставлених у програмі цілей навчання, завдань на період дії ІПР, забезпечення визначених ІПР потреб тощо; забезпечує в межах компетенції реалізацію ІН плану дитини (за наявності); забезпечує комунікацію закладу освіти та батьків (інших законних представників дитини) з метою організації навчання учнів з ООП; координує чи завчасно попереджає про зміни розкладу, необхідні навчально-дидактичні матеріали тощо; здійснює підготовку матеріалів для дистанційного навчання для учнів з ООП, а також консулює батьків щодо їх використання; забезпечує підготовку індивідуальних завдань та адаптацію навчальних матеріалів відповідно до потенційних можливостей учня; забезпечує індивідуалізацію технологій дистанційного навчання, зокрема обирає відповідні інструменти, консулює батьків щодо технічних особливостей їх використання з учнями з ООП; асистує вчителя під час проведення дистанційних занять, зокрема допомагає вчителю під час поділу учнів на пари і групи в ZOOM конференціях, може приєднуватись до будь-якої пари/групи в будь-який момент, допомагати та виправляти помилки, слідкувати за підняттям рук учнів, вмикати та вимикати мікрофони, включати демонстрацію екрану для показу презентацій та відео, слідкувати за чатом і відповідати на питання учнів і батьків, які виникають під час уроку; асистує вчителя при роботі з іншими учнями класу, які потребують першого рівня підтримки в закладі освіти, додаткових пояснень, індивідуального підходу, мають проблеми з опануванням матеріалу, насамперед у зв'язку з перебуванням за кордоном чи на тимчасово окупованих територіях, відсутністю доступу до онлайн-занять, наявністю психологічної травми; надає рекомендації щодо дотримання норм при користуванні комп'ютерною технікою, щодо організації робочого місця дитини; спільно з іншими учасниками команди супроводу бере участь у розробленні ІПР; забезпечує ведення щоденника спостережень за дитиною з ООП з метою відстеження динаміки розвитку та оцінки рівня досягнення цілей навчання, зазначених в ІПР; створює індивідуальне портфоліо учня з ООП.

Важливими є зміни до Типової освітньої програми для 5–9 класів НУШ у зв'язку з перенесенням стресом дітей, освітніми втратами, переїздом, навчанням в укриттях: гнучкість навчальних планів – надано мінімальну кількість годин для кожної галузі та резерв годин, який заклад освіти використовує на власний розсуд для підсилення певних освітніх галузей; інтеграція предметів: уніфікувати (звести) інтегровані курси та визначити години на міжгалузеві

курси Інтеграція допомагає дітям бачити зв'язки й мислити ширше; подолання освітніх втрат – нова структура дає змогу виділити додаткові години на ті предмети, де діти відстають; зменшення навантаження, гнучкий розподіл годин дає час на відпочинок і рефлексію; громадянська освіта – збільшення години на громадянську та історичну освіту. У 9 класі це вже 3,5 години замість 2, стійкість нації; потреби нацменшин (рекомендації до кримськотатарської мови); оновлені підходи до оцінювання щодо чинного Державного стандарту базової середньої освіти [10].

МОН розробило Порядок та умови здобуття загальної середньої освіти в комунальних закладах загальної середньої освіти в умовах воєнного стану в Україні, які затверджені наказом МОН від 07 серпня 2024 року № 1112, зареєстрованим в Міністерстві юстиції України 08 серпня 2024 р. за № 1222/42567, який визначає особливості організації здобуття освіти в комунальних закладах загальної середньої освіти. Заклади освіти, що не відповідають вимогам цього Порядку щодо функціонування в очному форматі, організовують здобуття загальної середньої освіти за дистанційною формою відповідно до Положення про дистанційну форму здобуття повної загальної середньої освіти, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 08 вересня 2020 року № 1115, зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 28 вересня 2020 року за № 941/35224. Водночас дія цього Порядку не поширюється на спеціальні заклади загальної середньої освіти. Важливим рішенням щодо запобігання освітніх втрат пропонується у 2023/2024 н. р. та 2024/2025 н. р. проведення діагностичних тестів, модифікаційних програм, інтегрованих курсів, компенсаторних занять для класу однієї паралелі чи зведеної групи школярів після завершення семестру, навчального року, у період літніх канікул за добровільною згодою всіх учасників освітнього процесу. Можуть створюватись експрес-курси за коригувальними програмами з різних навчальних предметів – інтегрованих курсів [7].

Варто відмітити, що положення, викладені в Порядку, повинні бути реалізовані станом на дату початку 2025/2026 н. р. У 2024/2025 н. р. вони мають бути запроваджені в регіонах, де дозволяє безпекова ситуація, та закладах загальної середньої освіти, у яких створені безпечні умови для здобувачів освіти, педагогічних та інших працівників. Особи з ООП, які вимушені змінити своє місце проживання (перебування), здобувають освіту з використанням технологій дистанційного навчання, а також перебувають за кордоном, та не отримують додаткових психолого-педагогічних, корекційно-розвиткових послуг за місцем навчання внаслідок особливостей психофізичного розвитку можуть отримати корекційно-розвиткові послуги в ІРЦ, і дистанційно.

Також Міністерством розроблено Національну стратегію розвитку інклюзивного навчання на період до 2029 року та операційний план з її реалізації на 2024–2026 роки (розпорядження КМУ від 7 червня 2024 р. № 527-р).

Результати досліджень. Станом на початок 2023 року в Україні інклюзивне навчання організовано для 35 тисяч

учнів, працює понад 25 тисяч інклюзивних класів і є тенденції розвитку і збільшення. Реформи НУШ середньої освіти у 2024/2025 н. р. продовжуються впровадженням нового Державного стандарту базової середньої освіти, який є логічним продовженням Державного стандарту початкової освіти.

Висновки з даного дослідження. Негативними факторами в освіті є втрати дітей і фахівців, недостатнє залучення і введення штатних одиниць дефектологів (вчителя-логопеда, сурдопедагога, тифлопедагога, олігофренопедагога) за наявності навантаження не менше ніж 9 навч. год на тиждень (норма на ставку – 18). Позитивним зрушенням є визнання результатів навчання здобувачів освіти, які в умовах воєнного стану *вимушено* виїхали за межі України та повернулися в Україну, здійснюється в порядку, визначеному педагогічною радою закладу освіти, із урахуванням рекомендацій МОН (наказ МОН від 02.08.2024 № 1093) і визнання результатів навчання здобувачів освіти із числа *внутрішньо переміщених* осіб може бути здійснено на основі довідки або іншого

документа, виданого закладом освіти, у якому дитина здобувала освіту за місцем тимчасового перебування. У разі відсутності результатів річного оцінювання з будь-яких навчальних предметів за рівень початкової освіти учні повинні пройти відповідне оцінювання впродовж першого семестру навчального року. Важливим рішенням щодо запобігання освітніх втрат пропонується у 2023/2024 н. р. та 2024/2025 н. р. проведення діагностичних тестів, модифікаційних програм, інтегрованих курсів, компенсаторних занять для класу однієї паралелі чи зведеної групи школярів після завершення семестру, навчального року, в період літніх канікул за добровільною згодою всіх учасників освітнього процесу. Можуть створюватись експрес-курси за коригувальними програмами з різних навчальних предметів – інтегрованих курсів [7].

Подальші наші дослідження вбачаємо в нових умовах розвитку і розбудови України, збереження її освітньої системи, інклюзивного навчання в усіх ланках.

Список використаних джерел

1. Закону України «Про освіту». 2017 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 07.09.2024)
2. Положення про інклюзивно-ресурсний центр : постанова КМУ від 30.08.2022 № 979. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/979-2022-> (дата звернення 07.09.2024)
3. Про введення воєнного стану в Україні : указ Президента України від 24 лютого 2022 року № 64/2022. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397> (дата звернення 07.09.2024)
4. Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання в закладах загальної середньої освіти : постанова Кабінету Міністрів № 957 від 15.09.2021. URL: <https://docs.google.com/document/d/1zUYWu7RLHgf5hlo4FTHcoJt4UGxtPGF53bhYFDjYs/edit> (дата звернення 07.09.2024)
5. Про затвердження рекомендацій щодо оцінювання : наказ МОН від 02.08.2024 № 1093. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення 07.09.2024)
6. Про інструктивно-методичні рекомендації щодо організації освітнього процесу та викладання навчальних предметів/інтегрованих курсів у закладах загальної середньої освіти у 2022/2023 навчальному році : лист МОН від 19.08.2022 № 1/9525-22. URL: https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/87596/ (дата звернення: 07.09.2024)
7. Про інструктивно-методичні рекомендації щодо викладання навчальних предметів/інтегрованих курсів у закладах загальної середньої освіти у 2023/2024 навчальному році : лист МОН № 1/13749-23 від 12.09.2023 року. URL: https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/89974/ (дата звернення: 07.09.2024)
8. Про оптимізацію виконання заходів з підготовки закладів освіти до нового навчального року та опалювального сезону в умовах воєнного стану : лист МОН від 26.07.2022 № 1/8462-22). URL: <https://ru.osvita.ua/legislation/other/86956/> (дата звернення: 07.09.2024)
9. Про організацію 2022/2023 навчального року : лист МОН від 30.06.2022 № 1/7322-22. URL: <https://tulchyn-msk-osvita.gov.ua/docs/4896/> (дата звернення: 07.09.2024)
10. Типова освітня програма для 5–9 класів закладів загальної середньої освіти : наказ МОН від 19.02.2021 № 235 (в редакції наказу Міністерства освіти і науки України від 09.08.2024 № 1120). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення 07.09.2024)

References

1. *Zakonu Ukrainy «Pro osvitu» [Law of Ukraine "On Education"]*. (2017). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> [in Ukrainian].
2. *Polozhennia pro inkluzivno-resursnyi tsentr [Regulations on inclusive resource center]*: postanova KМУ vid 30.08.2022 № 979. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/979-2022-> [in Ukrainian].
3. *Pro vvedennia voiennoho stanu v Ukraini [About the introduction of martial law in Ukraine]*: ukaz Prezydenta Ukrainy vid 24 liutoho 2022 roku № 64/2022. Retrieved from <https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397> [in Ukrainian].
4. *Pro zatverdzhennia Poriadku orhanizatsii inkluzivnoho navchannia v zakladakh zahalnoi serednoi osvity [On the approval of the Procedure for the organization of inclusive education in general secondary education institutions]*: postanova Kabinetu Ministriv № 957 vid 15.09.2021. Retrieved from <https://docs.google.com/document/d/1zUYWu7RLHgf5hlo4FTHcoJt4UGxtPGF53bhYFDjYs/edit> [in Ukrainian].
5. *Pro zatverdzhennia rekomendatsii shchodo otsiniuvannia [On approval of evaluation recommendations]*: nakaz MON vid 02.08.2024 № 1093. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> [in Ukrainian].
6. *Pro instruktivno-metodychni rekomendatsii shchodo orhanizatsii osvitnoho protsesu ta vykladannia navchalnykh predmetiv/intehrovanykh kursiv u zakladakh zahalnoi serednoi osvity u 2022/2023 navchalnomu rotsi [On instructional and methodological recommendations regarding the organization of the educational process and teaching of educational subjects/integrated courses in institutions of general secondary education in the 2022/2023 academic year]*: list MON vid 19.08.2022 № 1/9525-22. Retrieved from https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/87596/ [in Ukrainian].
7. *Pro instruktivno-metodychni rekomendatsii shchodo vykladannia navchalnykh predmetiv/intehrovanykh kursiv u zakladakh zahalnoi serednoi osvity u 2023/2024 navchalnomu rotsi [On instructional and methodological recommendations for teaching subjects/integrated courses in general secondary education institutions in the 2023/2024 academic year]*: list MON № 1/13749-23 vid 12.09.23 roku. Retrieved from https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/89974/ [in Ukrainian].
8. *Pro optymizatsiiu vykonannia zakhodiv z pidgotovky zakladiv osvity do novoho navchalnoho roku ta opaliuvannia sezonu v umovakh voiennoho stanu [On optimizing the implementation of measures to prepare educational institutions for the new academic year and the heating season in the conditions of martial law]*: list MON vid 26.07.2022 № 1/8462-22). Retrieved from <https://ru.osvita.ua/legislation/other/86956/> [in Ukrainian].
9. *Pro orhanizatsiiu 2022/2023 navchalnoho roku [About the organization of the 2022/2023 academic year]*: list MON vid 30.06.2022 № 1/7322-22. Retrieved from <https://tulchyn-msk-osvita.gov.ua/docs/4896/> [in Ukrainian].
10. *Typova osvitnia prohrama dlia 5-9 klasiv zakladiv zahalnoi serednoi osvity [A typical educational program for grades 5-9 of general secondary education institutions]*: nakaz MON vid 19.02.2021 № 235 (v redaktsii nakazu Ministerstva osvity i nauky Ukrainy vid 09.08.2024 №1120). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> [in Ukrainian].

Дата надходження до редакції авторського оригіналу: 18.09.2024